

Tartalom:

- Murányi Beáta: Bevezető
- Tímárné Hunya Tünde: A családi napközi hálózati koordinátor kompetenciái
- Szombathelyiné dr. Nyitrai Ágnes: A hálózati koordinátor támogató, segítő szerepe
- Szombathelyiné dr. Nyitrai Ágnes: A gyermek beszoktatása a családi napközibe
- Szombathelyiné dr. Nyitrai Ágnes: Szülőkkel való kapcsolattartás a családi napköziben
- Papp Szilvia-Tímárné Hunya Tünde: A napirend szerepe, jelentősége a gyermek életében és a családi napköziben
- Papp Szilvia-Tímárné Hunya Tünde: A gyermek játéktevékenysége a családi napköziben
- Papp Szilvia-Tímárné Hunya Tünde: A nevelőmunka dokumentálása a családi napköziben
- Rabi Edina: Támpontok a helyettesítés megszervezéséhez a családi napközi hálózatban

Murányi Beáta: Bevezető

Kedves Olvasó!

Ez a pedagógiai segédanyag elsősorban családi napközi hálózatok, illetve a hálózati jegyeket mutató (legalább három telephellyel működő családi napközi fenntartók), valamint a hálózatosodás irányába fejlődő családi napközök, és az új szabályozások tükrében a családias keretek közöttinapközbeni gyermekellátással foglalkozók számára készítettük. Abban az időszakban láttunk neki a családi napközi hálózatokban folyó pedagógiai munka tapasztalatok összegyűjtésének, feldolgozásának és továbbgondolásának, amikor a családi napközi gyökeres átalakuláson megy keresztül, a jogszabályi változások nyomán. Ennek ellenére, vagy éppen emiatt még inkább úgy éreztük, hogy a családi napközi területen – elsősorban a hálózatokban- jó néhány év alatt felhalmozódott szakmai tapasztalatot érdemes összegyűjteni, megosztani a gondozási-nevelési munkát végzők és a szakmai munkát koordináló szakemberek munkájának támogatására.

A segédanyag megírására a Fehér Kereszt Közhasznú Egyesület „Családi napközi hálózatok kompetenciáinak erősítése” c. pályázat keretein belül került sor. A segédanyag kidolgozásának célja nemcsak az volt, hogy felkutassuk és megosszuk a családi napközi hálózatok eddigi tevékenységében fellelhető jó gyakorlatokat, hanem hogy megmutassuk azt a szakmai többlet-potenciált, amelyet a hálózati forma és a hálózati koordinátor támogató szerepe jelent a napközbeni gyermekellátást végző családi napközi hálózatokban. A változások közepette a szakmapolitikai döntéshozók is egyetértettek azzal, hogy a hálózati forma hosszú távon és stabilan képes minőséget garantálni a családias keretek közötti napközbeni kisgyermekellátásában.

A jó gyakorlatok összegyűjtésére jó néhány hálózatot és hálózati jegyet mutató fenntartót felkerestünk. Beszélgettünk a koordinátorokkal, a fenntartói feladatokat ellátókkal, a pedagógiai szakmai támogatást nyújtó külső szakemberekkel. Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani az együttműködésükért!

Egyeztettünk a terület irányításáért felelős minisztériummal és a családi napközi szakmai ellenőrzését végző hatóságokkal is.

Az anyag kidolgozására olyan szakembereket kértünk fel, akik egyrészt családi napközi hálózatban, valamint a bölcsődei kisgyermekellátás területén dolgozó pedagógusok, másrészt tudományos és oktatói munkát is végeznek. A segédanyag alkotói:

- Szombathelyiné dr. Nyitrai Ágnes egyetemi tanár, a napközbeni kisgyermekellátás, bölcsődei kisgyermeknevelés szakértője,
- Tímárné Hunya Tünde egyetemi tanár, a Csodacsalád Családi Napközi Hálózat vezetője,
- Papp Szilvia pedagógus, a Lóczy Intézet munkatársa,
- Rabi Edina szociális munkás, a Fehér Kereszt Közhasznú Egyesület Családi Napközi Hálózatának koordinátora,
- Grosch Mária szociális munkás a Fehér Kereszt Közhasznú Egyesület ügyvezetője, napközbeni kisgyermekellátási szakértő,
- Murányi Beáta pedagógus, a Fehér Kereszt Közhasznú Egyesület munkatársa.

A szakmai anyagok kidolgozását két hónapos szakmai műhelymunka, közös gondolkodás előzte meg.

Célunk az volt, hogy a napi gyakorlati munkát segítsük, és konkrét eszközöket adjunk a napi munkához. Úgy éreztük, hogy az eddig elkészült szakmai protokollok, módszertani útmutatók nélkülözik a hálózati szemléletet. A jogszabályok szintjén ugyan előírt a szakmai munkát koordináló személy jelenléte, de ezzel párhuzamosan nem kapnak a hálózatok szakmai támpontokat a hálózati koordinátor munkájához. Ezt a hiányt szerettük volna pótolni a segédanyagokkal.

A családi napközi hálózatoktól összegyűjtött információk alapján azt tapasztaltuk, hogy egyrészt a hálózatok nagyon sokfélék, másrészt – nyilván a sokféleségből fakadóan is- nagyon változó hangsúlyt kap a koordinátori munkában a pedagógiai munka támogatása. Jellemzően a fenntartót segítő, a működtetést támogató koordinátori szerep az, ami elsődleges a tevékenységükben. Akkor tud ez másként lenni, ha a hálózati fenntartó rendelkezik elegendő erőforrással ahhoz, hogy a működtetést támogató szerepet és pedagógiai munkát összehangoló szerepet más-más közreműködő végezze a hálózatban. Legtöbb ilyen esetben az tapasztalható, hogy a nevelők munkájának segítésére külső szakmai vezetőt kérnek fel, vagy a gondozók közül lesz egy vezető gondozó, akinek a munkájához hivatalosan, vagy informálisan hozzátartozik a többi családi napközi gondozó munkájának szakmai támogatása, ellenőrzése.

A műhelymunka során gondolkodásunk kiindulópontját tehát a koordinátor vagy szakmai vezető személyének tevékenysége jelentette. Első körben feltérképeztük azokat a tevékenységeket, amelyet a hálózati koordinátorok a szakmai munka támogatásával kapcsolatban végeznek. Majd megfogalmaztuk azokat a kompetenciákat, amelyekkel egy koordinátornak rendelkeznie kell ahhoz, hogy a nevelőmunka kompetens támogatója legyen. Arra is kitértünk, hogy a koordinátor attitűdje mikor szolgálja leginkább a gondozási-nevelési munka minőségének biztosítását. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a koordinátori szerep megköveteli a segítői attitűdöt. Fontos feladata a pedagógiai munkát támogató személynek, hogy rendelkezésére álljon a gondozóknak szakmai problémáikkal kapcsolatos kérdések feldolgozásában, megértésében, megoldásában. Ehhez viszont teljes bizalom alapuló partneri

kapcsolatot kell kialakítani a pedagógiai munkát támogató személynek a gondozóval, gondozókkal. A segítő kapcsolat természeténél fogva viszont akkor tud hatékonyan működni, ha a támogatást nyújtó személy nincs hierarchikusan fölé rendelve a gondozónak.

Emiatt érezzük úgy, hogy nem feltétlenül szerencsés az a fajta összefonódás, amikor a koordinátor egyben a fenntartó, illetve a fenntartó képviselője is, vagyis rendelkezik a munkáltatói jogokkal.

A hálózatok működésének és igényeinek feltárása nyomán az a javaslatunk, hogy érdemes kettéválasztani a pedagógiai munkát támogató szerepet és a működtetést támogató szerepet személyek szintjén is.

A szakmai műhelymunka során, a hálózatoktól összegyűjtött tapasztalatok és a műhelymunka közreműködőinek tapasztalatai alapján elvégeztük a családi napközi hálózati koordinátor pedagógiai tevékenységet támogató munkaköri területének munkakörelemzését röviden.

Összegyűjtöttük azokat a tevékenységeket, amelyeket a koordinátor, mint a szakmai munka összehangolója végez a gondozókkal együttműködve, őket segítve. A tevékenységeket aztán tevékenységcsoportokba rendeztük és ebből kiindulva dolgozták ki szakértőink a koordinátori kompetencia térképet.

Elemelve a koordinátori munkakört, az alábbi tevékenységcsoportokat és ezen belül tevékenységeket gyűjtöttük össze:

FELADAT CSOPORT	FELADAT AL-CSOPORT	FELADAT						
A CSANÁBAN FOLYÓ GYAKORLATI MUNKA TÁMOGATÁSA	GONDOZÓ GONDOZÁSI-NEVELÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK TÁMOGATÁSA	Javaslatot tesz a gondozási-nevelési tevékenységekben a személyes idő biztosításának módjára.	Segíti a gondozót a beszoktatási terv elkészítésében.	Ötletekkel gazdagítja a gondozók eszköztárát a gyermek tevékenykedtetésére.	Tevékenységcsoportokként javasol tevékenységeket (ünnepek is ide tartoznak).	Észreveszi, ha valamilyik csanában új ingerekre (új játékeszközök, új tevékenységek) van szükség a gyerekeknek.	Rendszeresen látogatja a hálózathoz tartozó csanákat és megfigyeli a gyerekeket.	Segíti a gondozót a napi rendszeres munkájának kezelésében.
		Javaslatot tesz a környezet kialakítására, a terek elrendezésére, a berendezésre.	Segíti a gondozókat a gyermekek egyéni szükségleteinek feltérképezésében.	Ötleteket ad arra, hogyan tud a gondozó programokat szervezni a szülőknek.	Ötleteket ad arra, hogyan tudja összekapcsolni a gondozó a csanát a családdal (hogyan ad információt a gyerekről pl.).	Indirekt módon mintát nyújt a gondozóknak.	A gondozóval együtt megfigyelési szempontokat dolgoz ki a gyerekek megfigyelésére.	
	GONDOZÓ SZÜLŐKKEL KAPCSOLATOS MUNKÁJÁNAK TÁMOGATÁSA	Felkészíti a gondozót a szülővel való kommunikációs helyzetekre.	Felkészíti a gondozót a szülővel esetleg kialakuló konfliktusok megoldására.					

	CSANÁN BELÜLI MUNKAKAPCSOLATOK TÁMOGATÁSA	A gondozók együttműködését, egymáshoz való viszonyát segíti.	Tudatosítja a dolgozóknak a családhálózat iránti felelősségét.
--	---	--	--

FELADAT CSOPORT	FELADAT							
A GONDOSZÓ SZAKMAI KOMPETENCIÁI FEJLŐDÉSÉNEK SEGÍTÉSE	Segítő kapcsolat alakítja a gondozóval.	Játék gondozás, napirend, sajátos nevelési igényűtémákkal kapcsolatban segédanyagokat dolgoz ki (a gyermek megismerésére)	Segíti a gondozók együttműködési kompetenciáinak erősödését.	Felkészíti a gondozót az SNI felismerésére és jelzésére.	Segíti a dolgozókat a saját kompetenciahatáraink megismerésében, megőrzésében.	Felméri a gondozó kompetenciáit.	Segíti a dolgozókat, hogy képesek legyenek a reflexióra és önreflexióra.	Esetlemezéseket, szituációs gyakorlatokat kínál fel a gondozók által hozott problémahelyzetekkel kapcsolatban.
	Értékeli a gondozók munkáját és visszacsatolást ad.	Felkészíti a gondozókat az érdekegyeztetési helyzetekre (csanán érdekgondozói érdeklődés).	Segíti a dolgozókat a saját kompetenciahatáraink megismerésében, megőrzésében.	Megismeri a gondozók konfliktuskezelési technikáit és segíti azok erősödését.	Kidolgozza a helyettesítési és szempontjait.	Figyelemmel kíséri a családi napközi szolgáltatók részére szervezett továbbképzési lehetőségeket, a	Megbeszélési lehetőséget biztosít a gondozók problémáinak feldolgozásához.	

						szakmai napok időpontjait és helyét.	
--	--	--	--	--	--	--------------------------------------	--

FELADATC SOPORT	FELADAT							
A SZAKMAI MUNKA MINŐSÉGI GARANCIÁINAK KIJELÖLÉSE	Összegyűjti, meghatározza a megfelelőségi minimumait a szakmai munkában ..	Gondozói munkaköri leírást készít.	Helyszíni látogatásain megfigyeléseket végez.	Kijelöli a minimum gondozói kompetencia szintet.	Kidolgozza a dolgozók kiválasztásának szempontjait.	Részt vesz a telephely szakmai programjának elkészítésében (vázlatot ír sablont készít, vagy ő írja meg, egyeztetve a gondozóval).	Javaslatot tesz, a játékkészlet összeállítására.	Kidolgozza a gondozási-nevelési munka dokumentálásának eszközeit.
	Segíti a családi napközi hálózat munkáját bemutató anyagok, jelentések készítésében, a szolgáltatás elterjesztésében, a szolgáltatásnak a felhasználói igényekhez való							

	igazodásban.
A CSANA KOORDINÁTOR SAJÁT SZAKMAI FEJLŐDÉS ÉRE IRÁNYULÓ TEVÉKENYSÉG	Részt vesz a kötelező továbbképzéseken.

Reméljük, hasznosnak fogják tartani a gyakorló szakemberek az alábbi segédanyagokat. Szívesen fogadjuk észrevételeiket, visszajelzéseiket, illetve további kérdéseiket a családi napközi hálózatokban folyó nevelési tevékenységgel kapcsolatban. Keressék fel honlapunkat (www.csanahalo.hu), vagy regisztráljanak facebook csoportunkba, amely lehetőséget teremt a gondolatcserére <https://www.facebook.com/groups/csanahalo/>.

Tímárné Hunya Tünde: A családi napközi hálózati koordinátor kompetenciái

A csecsemőgondozás és gyermeknevelés szakterületének ismerete

Kívánatos, hogy a koordinátor rendelkezék ismeretekkel a húszhetes-tizennégy éves gyermekek gondozásáról, neveléséről.

Segíti a munkát azzal, hogy tisztában van az egyes korcsoportokra jellemző életkori sajátosságokkal, ennek következtében a gyermekek szükségleteivel, igényeivel. Biztosítja a szakmai munka színvonalát.

A vonatkozó jogszabályi környezet ismerete

Fontos, hogy a gondozók a koordinátorhoz fordulhassanak, ha alkalmazniuk vagy betartatniuk kell a gyermekvédelmi, a napközbeni gyermekellátási vagy köznevelési törvény rendelkezéseit.

Szakmai igényesség és tudatosság

A koordinátor segíti az ellátást nyújtókat abban, hogy munkájuk középpontjában mindenkor a gyermek szükségleteinek kielégítése és személyiségének fejlesztése álljon; támogatja a szeretetteljes, elfogadó légkör kialakítását.

Biztosítja, hogy változatos élményekhez jussanak a gyermekek, az aktuális fizikai, érzelmi állapotukhoz mérten; a helyzetnek megfelelő, változatos módszereket, eszközöket ismertet meg esetlegesen az ellátást nyújtókkal, nem direkt módon beleavatkozva munkájukba.

Digitális kompetencia

A papír alapon és elektronikusan vezetendő dokumentációhoz szükséges digitális eszközöket ismeri. Képes az adminisztratív feladatokat elosztani, megtanítani a gondozókat ezen eszközök megfelelő használatára.

Szakmai program tervezése és alkalmazásának támogatása

A koordinátor támpontokat és tanácsokat ad a szakmai program megírásához (megfeleljen a kitűzött céloknak, logikusan épüljön fel stb.).

Jóváhagyja a szakmai programot, majd pedig segíti annak alkalmazását, szükség esetén átdolgozását.

A gyermeki szükségletekre építő környezet és bánásmód kialakítása

A koordinátor segít a helyiségek berendezésében, a gyermekek környezetének optimális kialakításában, a játékkészlet beszerzésében.

Az ellátást nyújtókkal végiggondolja a gyermekgondozás és -nevelés folyamatát, feltérképezik a gyakran előforduló tevékenységeket, együtt elemzik a problémás helyzeteket.

Támogatja a gondozókat a gyermekek megismerésében, a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek felismerésében.

Segít az egyéni bánásmód kialakításában, a gyermeki szükségletek kielégítésében. Ismeri azokat az intézményeket és szakembereket, ahová a szülők segítségért fordulhatnak.

A gondozói tevékenység megfigyelése – reflexióra és önreflexióra való képesség

A koordinátor ügyel arra, hogy valóban segítők, támogatók, nem pedig irányító szerepben végezze tevékenységét. Rugalmasan, a személyes és szakmai szabadságot biztosítva, a családi napköziben folyó munka „érlelőjeként” működik együtt a szolgáltatást nyújtókkal.

A koordinátor megmutatja a gondozóknak saját munkájuk rendszeres megfigyelésének előnyeit, a jobbító szándék, a fejlődés hasznosságát. Megteremti a gondozók számára az önértékelés, társértékelés helyzetét.

Segíti a gyermeki személyes idő biztosítását, ésszerűsíti és összehangolja a munkafolyamatokat.

Kommunikáció, problémamegoldás, konfliktuskezelés

A családi napközik egyik legfőbb erénye a mindennapos, folyamatos visszajelzés és kommunikáció a család és a gondozók között.

A koordinátor felkészíti a gondozókat a szülőkkel való kapcsolattartás formáira; segíti a gyermekek és a szülők beilleszkedését, a bizalomépítést.

A koordinátor szerepet vállal a gyermek-gyermek, a gyermek-gondozó, szülő-gondozó között kialakuló lehetséges konfliktushelyzetek előzetes megbeszélésében, a nehézségek feltárásában, elemzésében. Hiszen a konfliktuskezelés leghatékonyabb módja a megelőzés.

Segít a kialakult konfliktushelyzetek felismerésében, azonosításában, megoldási módok kidolgozásában, ezek előnyeinek-hátrányainak megbeszélésében, a legmegfelelőbb konfliktuskezelési eljárás kiválasztásában. Folyamatosan segítséget nyújt a konfliktusok rendezésében, a tanulságok hasznosításában.

Baleseti protokollt dolgoz ki a szolgáltatást nyújtókkal.

Szakmai együttműködés a külső partnerekkel

A koordinátor megerősíti és folyamatosan támogatja a szolgáltatást nyújtók kapcsolattartását az engedélyező és ellenőrző szervekkel, valamint a pedagógiai intézményekkel.

Segíti az egyéni érdekek és a közösségi érdek összeegyeztetését, a közösen végzett munka harmonizálását, tudatosítja az elért eredmények feletti örömeit.

Szakmai önállóság, személyes felelősség a szervezetért

Minden körülmények között elkötelezett a koordinátor a hálózat működése mellett. A zavartalan munka érdekében meghatározza azt a szakmai minimumot, melynek keretei között kell mozognia minden gondozónak.

Folyamatosan figyeli a jogszabályi környezet, a szakmai közvélemény alakulását és változásait.

Erősíti a családi napköziben dolgozók pozitív önbecsülését.

Belső képzéseken lehetővé teszi az elkülönülten dolgozók számára a tapasztalatcserét, az egymástól való tanulást. Közös álláspontot alakít ki a legfontosabb gondozási-nevelési kérdésekben (pl. az első beszélgetés a szülővel, beszoktatás, a gyermek megismerése, hétköznapi és jeles napok a csanában stb.).

Szombathelyiné dr. Nyitrai Ágnes: A hálózati koordinátor támogató, segítő szerepe

Alapvető a hálózati koordinátor szerepének értelmezése, és ennek alapján:

- A koordinátor a családi napközi gondozó munkáját koordinálja, mindenki más érintettel (pl. a szülőkkel) legfeljebb közvetett kapcsolatban van.
- A koordinátori szerep elsősorban támogató segítő szerep, a fő tevékenység a családi napközi gondozók munkájának segítése, összehangolása.
- A segítő szerep tartalmát az ellátás szakmai-módszertani elvei adják.

A segítő szerep értelmezéséhez a Rogers-i személyközpontú megközelítés szolgál keretül. A segítő kapcsolat a kölcsönös bizalomra építkezik. A partnerek közötti kommunikációra jellemző a feltétel nélküli elfogadás, az empátia és a hitelesség, valamint az értő figyelem, az egymás iránti nyitottság.

A koordinátor az 5A módszer alkalmazásával végzi tevékenységét, melynek elemei a következők:

- felmérés (assess)
- tanácsadás (advice)
- egyetértés (agree)
- támogatás (assist)
- követés (arrange).

A koordinátor és a gondozó sikeres együttműködése, a szerepértelmezések és a kompetenciahatárok megrajzolása szempontjából jelentőséggel bír a tanácsadás értelmezése. A személyközpontú irányzat óvatosan bánik a fogalommal a tanácsadás normatív jellege miatt. Mivel a családi napközi gondozó is

rendelkezik szakmai kompetenciával, így fontos számára a szakmai autonómia biztosítása is. A szakmai elvek adta kereteken belül a családi napközi gondozó önállóan végzi szakmai tevékenységét, a koordinátor megerősítést és a gondozó igényeihez igazodóan segítséget nyújt ebben a folyamatban.

A hálózati koordinátor a családi napközi gondozókhöz képest többletcompetenciával rendelkezik, az esetek egy részében magasabban kvalifikált. Ez az előny hátránnyá válhat nem megfelelő kommunikáció esetén, ilyenkor a családi napközi gondozó kioktatásnak érezheti a koordinátor javaslatait.

A szakmaiság és a támogatás egyensúlyának kiemelten fontos szerepe van az ellentmondások, a véleménykülönbségek, az elégedetlenség és a konfliktusok kezelésében.

Szombathelyiné dr. Nyitrai Ágnes: A gyermek beszoktatása a családi napközibe

A családi napközi a beíratott gyermekek számára az intézményes nevelés első állomása. A kisgyermekes szülőkhöz számos kérdést vet fel az intézmény bekapcsolása gyermekük nevelésébe. Mikortól járjon a gyermek családi napközibe? Milyen szempontok szerint történjen az intézmény kiválasztása? Jó-e a beszoktatás, nem azt szokja-e meg a gyermek, hogy a szülővel jár a családi napközibe, mintha ez is a közös programok egyike lenne? Kikkel fogja tölteni a napjait? Hogy fogja magát érezni? Hogyan változik a család élete ettől? Mi lesz, ha beteg lesz? – hogy csak néhányat emeljünk ki a leggyakoribb kérdések, aggályok közül.

A beszoktatás menete jól kidolgozott, a szülővel történő bölcsődei beszoktatást leíró módszertani levél jól alkalmazható szakmai protokollként a családi napköziben is. A módszertani levél elsősorban a gyermek oldaláról közelíti meg a beszoktatást, nem mellőzhető azonban a helyzetben érintettek (gyermek, szülő, családi napközi gondozó, sőt, a többi gyermek és a többi szülő) szempontjából is elemezni a folyamatot.

Az első lépés a beszoktatási terv elkészítése, mely a szülők igényeinek és a családi napközi lehetőségeinek összehangolása tulajdonképpen, minden egyes gyermekre, családra vonatkozóan. Az érdekellentétek, az érdekvényesítés módjában megmutatkozó különbségek, a prioritások kialakítása nem könnyű feladat.

Nem ritka jelenség, hogy a beszoktatás a tervezetthez képest több időt igénylő folyamat, vagy a szülői részvétel alakul másképp, arra is van példa, hogy nem is a szülő van jelen a helyzetben, hanem pl. a bébiszitter. Sőt, magának a családi napközi gondozónak is lehetnek nehézségei a folyamatban. A beszoktatás nagyfokú rugalmasságot igényel minden résztvevőtől, nem ritka, hogy váratlan helyzethez kell alkalmazkodni, az eredeti elképzelésekhez képest máshogy kell alakítani a folyamatot. A változások gyakran kényszer szülte helyzetek, így érzelmi elfogadásuk is nehezebb, a családi napközi gondozónak esetenként többletmegerősítésre lehet szüksége.

A hálózati koordinátor szerepe, feladata a családi napközi gondozó helyzetéhez igazodó megerősítése, segítése.

A beszoktatás a gyermek oldaláról.

A családi napközibe érkező gyermekek többségének életében a családi napközi az első intézmény, közösség, mely folyamatosan jelen van az életében. A szülők sokszor érvelnek azzal, hogy többször voltak gyermekprogramokon, játszóházakban stb., vagyis: a gyermek szereti az új környezetet és a gyermektársaságot. A családi napközibe járás egészen más. A gyermekprogramokon a gyermek kedve szerint vesz részt, akár az elmenetelt, akár az ottani tevékenykedést illetően. Ezek a programok rövid ideig tartanak, és az esetek többségében a szülő is jelen van. A szülő számára is másképp élhető meg a helyzet, a gyermekprogramok vezetőit, megvalósítót nem érzi riválisnak.

Az anyától való elszakadás mellett a gyermeknek új személyi és tárgyi környezethez kell hozzászoknia. A családi napközibe járás életvitelbeli, napirendbeli változásokat, más szokás- és szabályrendszert hozhat. Főleg akkor igényel több támogatást a gyermek, ha az otthoni és a családi napköziben kialakult rendszer között jelentős különbség van.

A családi napköziben folyamatos a társak jelenléte. Ez jelentős alkalmazkodást kíván a gyermektől, hiszen meg kell osztania társaival a játékokon is és a családi napközi gondozón is.

A beszoktatás a szülő(k) oldaláról

A szülő (anya) számára esetenként nem könnyű a gyermek elengedése, annak elfogadása, hogy a gyermek nevelésébe más, a szülő számára idegen személy is bekapcsolódik. Ez az érzés hullámzó is lehet, hol örül a szülő annak, hogy jó családi napközit és jó családi gondozót választott, hol nehéz szívvel figyelni a gyermeke a családi napközi gondozó közötti érzelmeket.

Az újbóli munkába állás az anya számára jelentős életformaváltás, aggódással gondolhat arra, hogyan tudja a különböző szerepeket összeegyeztetni, hogyan tud megfelelni a család és a munkahely elvárásainak. Különösen így lehet ez akkor, ha az anya új munkahelyen, új munkakörben helyezkedik el.

Az anyák egy része egyfajta vizsgahelyzetnek éli meg a beszoktatást, kisebb-nagyobb aggodalommal, szorongással figyelni, hogy gyermeke megfelelően fejlett-e, jól nevelt-e, vagyis: a szakember szemével nézve is jól gondoskodott-e a gyermekéről eddig.

A munkaerőpiacra való visszatérésről született döntés is rejthet magában ambivalenciát: lehetséges, hogy az anya vágyik ugyan már arra, hogy újra dolgozhasson, de mégsem fogadja könnyen, hogy a gyermekét családi napközibe kell íratnia. Vagyis: attól, hogy a szülő dönt a családi napközi mellett, korántsem biztos, hogy ezt akarja.

Előfordulhat nézetkülönbség a szülők között a gyermek családi napközibe íratását illetően. Ennek oka lehet az anya munkába állásáról való különbözőképpen gondolkodás is, de maga az intézményválasztás is.

Lehetséges, hogy a nagyszülők ellenzik a kisgyermek családi napközibe kerülését, szívesen vállalnák ők a napközbeni felügyeletet.

A szülők többsége úgy gondolja, hogy a beszoktatás folyamatában a gyermek fokozatosan halad előre a családi napközivel való megbarátkozás útján.

A beszoktatás a családi napközi gondozó oldaláról

A családi napközi gondozónak kihívás a sokféle gyermekhez, családdhoz való alkalmazkodás, az egyes családok szokásainak megismerése, elfogadása, a saját nevelés-gondozási gyakorlatnak a gyermek tapasztalataihoz, igényeihez igazítása. Különösen nehéz lehet ez akkor, ha a család és a családi napközi gyermekneveléssel kapcsolatos nézetei között jelentős különbségek vannak.

Külön feladat a sokféleség összehangolása, egyfajta koherencia, harmónia megteremtése, a szülői elvárások rangsorolása, annak eldöntése, hogy mi kapjon prioritást (pl. a beszoktatás sorrendjének kialakításakor).

A családi napközi gondozó is vizsgálja a szülők előtt, szeretne modell lenni a szülő számára.

Elbizonytalanodást válthat ki, ha nehezebben találja meg a gyermekhez vezető utat, ha úgy érzi, hogy a gyermek nehezebben fogadja el őt.

A sikeres beszoktatás és a későbbi jó együttműködés egyik alapfeltétele a szülő és a családi napközi gondozó közötti szerep- és a kompetenciahatárok megfelelő alakítása.

Előfordulhat jelentős nézetkülönbség a szülők és a családi napközi gondozó között, ennek kezelése igen nagy körültekintést igényel. Érdemes ezekben a helyzetekben a gyermek érdekeihez igazodó szakmaiságra hivatkozni. Ezekben az esetekben mindig nagy tapintatra, ugyanakkor határozottságra van szükség. Fontos, hogy a szülő érezze a családi napközi gondozó szakmai kompetenciáját és azt, hogy a gyermeke érdeke kapja a meghatározó szerepet a helyzet alakításában.

A beszoktatás a többi gyermek oldaláról

A frissen beszokott gyermekek számára mindig nagy próbatétel az új gyermek érkezése, több szempontból is. Nehezen élük meg, hogy az éppen beszokó gyermeknek jelen van az anyukája, az övéké pedig nincs. Az is okozhat nehézséget, hogy a családi napközi gondozót túlságosan leköti az aktuális beszoktatás, így kevesebb figyelem juthat a beszoktatáson alig túljutó gyermekekre, akik viszont helyzetüknél fogva fokozottan igényelnék a gondozó törődését.

A beszoktatás a többi szülő oldaláról

A beszoktatás menete a lehető legteljesebben igazodik a beszokó gyermek igényeihez. Ez jelentős különbségeket eredményezhet az egyes beszoktatások között, a családi napközi gondozó és az egyes gyermekek szülei közötti együttműködés alakulásában. Fontos, hogy ezt a különbözőséget egyik szülő se érezhesse a másik családdal való kivételezésnek, ne tűnjön kivételezésnek az egyéni bánásmód.

A már beszokott gyermekek szüleinek lehetnek aggodalmi miatt, hogy az éppen beszokó gyermek nem köti-e le túlságosan a családi napközi gondozót. A gyermeke viselkedésében, hangulatában tapasztalhat negatív változást, ami elbizonytalaníthatja.

Szemponatok a beszoktatás alakításához:

1. A kisgyermek az első napon egy órát tölt a csoportban a szülővel együtt, játékidőben. Ezt az időtartamot akkor sem javasolt növelni, ha a gyermek jól érzi magát.
2. Az első napokban a bent tartózkodás napról napra kb. ½ órával növelhető.

3. A 3-4. napon a kisgyermeknevelő fokozatosan bekapcsolódhat a gyermek gondozásába a szülő jelenlétében, egyes műveleteket átvesz a szülőtől (ha a gyermek ezt elfogadja).
4. A 3-4. napon kerülhet legkorábban sor arra, hogy a szülő rövid időre kimegy a csoportszobából. Ekkor még javasolt a hallótávolságon belül maradás: ha a gyermek sír, és a kisgyermeknevelő nem tudja megnyugtatni, akkor javasolt a szülő visszahívása.
5. Az 5. napon reggelizik a kisgyermek először a családi napköziben. Ekkor már kb. 3 órát tölt a csoportban.
6. Az 5. naptól kezdve a szülő hosszabb időtartamra is távozhat, sőt, akár a családi napközin kívülre is.
7. A 7-8. napon kínáljuk először ebéddel a kisgyermeket.
8. A 9-10. napon kínáljuk fel az ottalvás lehetőségét.
9. A szülő kínálja először reggelivel, ebéddel, és ő próbálja először elaltatni a gyermeket.
10. Minden gyermek beszoktatása más és más. A 10 napos intervallum a többéves tapasztalatok alapján az általános, különösebb probléma nélkül zajló beszoktatás időtartama. Az ennél rövidebb időtartam esetén várható, hogy a kisgyermek lassabban barátkozik meg új környezetével. Az ennél hosszabb (pl. 3 hetes) beszoktatás többek között arra utal, hogy a szülő nehezebben engedi el gyermekét. Ilyen esetekben a szakembernek más módon is kell segíteni a folyamatot.
11. A gyermek hiányzása esetén a beszoktatást szinte újból kell kezdeni. A beszoktatás közbeni megbetegedés is utalhat arra, hogy a kisgyermek nehezebben válik el édesanyjától, nehezebben barátkozik meg az új élethelyzettel.

Szombathelyiné dr. Nyitrai Ágnes: Szülőkkel való kapcsolattartás a családi napköziben

A szülők és a családi napközi gondozó közötti kölcsönös bizalmon alapuló kapcsolat a gyermekek biztonságérzete, jó hangulata, harmonikus fejlődése szempontjából elengedhetetlen.

A módszertani előírások rögzítik az együttműködés kereteit, a családi szokásokhoz igazodás fontosságát (ha azok szakmailag vállalhatók és a többi gyermek számára sem jelentenek hátrányt), a változások szülővel történő egyeztetését, a szülői kompetencia erősítésére törekvést és a szülői bevonódás támogatását.

Mindezek megvalósításának alapjául a személyközpontú szemlélet szolgál, mely a partneri kommunikáció ismérveiként a következőket jelöli meg: empátia, hitelesség, feltétel nélküli elfogadás (előítéletmentesség!), értő figyelem. A szülőkkel való kapcsolat segítő kapcsolat, melynek fontos eleme a támogatás, a megnyugtatás.

A szülőkkel való jó kapcsolat kiépítésének főbb elemei, területei:

- **A szülő elfogadása.** Nagyon fontos, hogy a családi napközi gondozó pozitív értéket lásson a szülőben, mint emberben és mint szülőben egyaránt, abból induljon ki, hogy a szülő szereti a

gyermekét és jót akar a gyermekének akkor is, ha a konkrét élethelyzeteket másképpen oldja meg, mint ahogyan azt a családi napközi gondozó tenné.

- **A kapcsolat optimális alakulása szempontjából meghatározó a kompetenciahatárok kijelölése.** A szülő áll legközelebb érzelmileg a gyermekéhez, a legjobban ismeri őt, a családi napközi gondozó pedig a szakmaiságával tudja segíteni a gyermek fejlődését, továbbá támogatni a szülőt a nevelés folyamatában. A szülői szerep élethossziglan szól, a családi napközi gondozó jelenléte a gyermek, a család életében időszakos. Nehezítő körülmény lehet ebben a folyamatban az, hogy a családi napközi gondozói munkakör betöltése nem szakképzettséghez kötött. Azokban az esetekben, amelyekben a gondozó nem rendelkezik a gyermeknevelés területén szakképzettséggel, a szakmaiság megjelenítése és elfogadtatása akadályozott lehet.
- **A családi napközi szakmaisága és a szülői igényekhez igazodás egyensúlyának megteremtése.** Ideális esetben a családi napközi működésének szakmai-módszertani elvei keretül szolgálnak a szülők igényeihez való igazodásban. A szolgáltatásjelleg túlhangsúlyozása azonban hangsúlyeltolódásokhoz, aránytévesztésekhez vezethet, főleg akkor, ha a családi napközi gondozó nagyon kiszolgáltatott helyzetben érzi magát, fél, hogy elveszíti a szülőket, ezért nehezebben érvényesíti a saját érdekeit, szempontjait.
- **A szülők joga a családi napközi működéséről történő véleményformálás.** A vélemények kezelésében meghatározó a kompetenciahatárok betartása és betartatása, az építő jellegű vélemények és reagálások segítése, a vélemény kezelése.
- **Az egészséges kapcsolati határok kijelölése mindkét fél számára biztonságot jelent.** Az egymás életébe való túlzott érzelmi bevonódás esetenként terhére lehet valamelyik félnek (pl. olyan mértékű érzelmi közelség, bizalmasság, amit bármelyik résztvevő megerőltetőnek, kellemetlennek tart, a szülő túlzottan beavatja a családi napközi gondozót személyes problémáiba, stb.). A családi napközi gondozó segítségére lehet ilyen esetben a koordinátor a helyzet empatikus, de egyértelmű rendezésében.
- **A családi programok jó közösségteremtők lehetnek.** A jó hangulat nagymértékben függ a szerephatárok betartásától is. A szülőknek a közös programok iránti igénye nem egyforma: a szülői bevonódás iránti igény és a konkrét program iránti érdeklődés jelentős különbségeket eredményezhet ebben a tekintetben. Fontos, hogy a távolmaradó se érezze kirekesztettnek magát, és a programon résztvevő, adott esetben a szervezésben és a lebonyolításban szerepet vállaló se érezze azt, hogy más helyett is dolgozik.
- **A szülők egymással való kapcsolata a családi napköziben a kis létszám következtében szorosabb.** Ennek kezelése főleg ellenérzések, konfliktusok esetén igényel többletsegítséget.

Papp Szilvia-Tímárné Hunya Tünde: A napirend szerepe, jelentősége a gyermek életében és a családi napköziben

A napirend szervezi, alakítja, meghatározza a gyermekek életét a családi napköziben. A megfelelően kialakított napirend testi-lelki szükségleteik kielégítését, a harmónia megteremtését szolgálja.

Ahhoz, hogy a családi napközi biztonságos hely legyen, ahol kiszámítható, hogy mi történik, tudják a gyermekek, mikor esznek, mikor mennek a szabad levegőre, szükség van a rendre. Nemcsak a helyet teszi biztonságossá a rend, hanem általa a személyi kapcsolatok is nagyobb bizalmon alapulnak. A gondozó viselkedése, cselekedetei is kiszámíthatóbbak, átláthatóbbak.

A felnőttek is nagy segítség, ha konkrét napirendet tarthat: pontosan tudja, mikor mit kell csinálnia, kivel van éppen tennivalója, hol kell éppen lennie. Mivel a gyerekek is számon tartják ezt, nem várnak feleslegesen a gondozóra, nem várják például, hogy nekik adjon enni, ha nem ők vannak soron. Ha a gyermekek nem türelmetlenek, a gondozó nyugodtan teheti a dolgát. A légkör is nyugodttá válik, amiben harmonikus a gyermek és a felnőtt együttléte.

A napirendnek illeszkednie kell a napközibe járó egyes gyerekek életmódjához, egyéni ritmusához, szokásaihoz. Az egyes gyerekekre szabott napirend kényelmesebbé teszi a mindennapokat: nem várnak gyerekek éhesen, nem kell még kitartania a játszóhelyen annak a gyerekeknek, aki már fáradt.

Bölcsődés és óvodás korú gyermekek napirendjének szervezése a családi napköziben

Milyen szempontok alapján tud segíteni a koordinátor a gondozónak a megfelelő napirend kialakításában?

Néhány tárgyi feltétel

- Az önálló tevékenységhez, legyen az mozgás vagy játék, mindig olyan helyet biztosítsunk, ahol a különböző korú, fejlettségű gyermekek nem zavarják egymás tevékenységét és nem veszélyeztetik egymást. Ha a csecsemő is van, készítsünk neki elkülönített játszóhelyet. Így a gondozó biztonságban tudhatja őt, ha éppen a fürdőszobában vagy a konyhában van. Elkerülhetőek azok a helyzetek, amikor a nagyobb (már járó, szaladgáló) gyerekek nem tudják elkerülni a kicsit, ráesnek, rátolnak valamit a kezére. Így a nagyobbakat sem kell állandóan korlátozni a tevékenységükben tiltásainkkal, figyelmeztetéseinkkel. Az elkülönített játszóhelyet célszerű úgy kialakítani, hogy a gyerek jelzései mindig hallhatóak, láthatóak legyenek a gondozó számára.
- A különböző korú gyerekek pihenési szükségletükben is nagyon különböznek egymástól. A legkisebbeknek szükségük van arra, hogy napközben is tudjanak pihenni, erre érdemes külön helyet biztosítani. A csecsemőknek, de a másfél év alatti gyerekeknek is biztosan jó, ha van egy rácsos pihenőágyuk. Ha a gondozó úgy látja, hogy egy kis pihenésre van szüksége a kisgyermeknek, beleteheti ebbe az ágyba. Keretet ad, nyugalmat biztosít, de nem jelenti feltétlenül, hogy a gyerek aludni fog. A nagyobb gyerekek is szeretnek félrevonulni időnként, egy kicsit egyedül játszani, megnézegetni egy könyvet. Erre megfelel egy matrac vagy kis szőnyeg a szoba egy félreesőbb részén, de akár lehet ez egy nagyobb kutyakosár párnákkal.
- Az étkezések nyugalma érdekében érdemes úgy előkészíteni mindent a csecsemő etetéséhez, hogy a nagyobb gyerekek ne férhessenek hozzá az ételekhez, edényekhez.

- Az öltözés is különböző helyszíneken zajlik. Míg a 2-3 éveseknek már elég egy kis szőnyeg, szék, párna az öltözés helyének megjelöléséül, addig a kicsiknek jó, ha védett pelenkázóasztalon öltöznek.

Szervezési feltételek, ötletek

Csak jól szervezett napirenddel lehet biztosítani, hogy minden gyermeket egyénre szabottan, az ő szokásaihoz, igényeihez igazodva lásson el a gondozó. A pontosan átgondolt napirend lehetővé teszi, hogy minden gondozási műveletre elég idő jusson, így a gondozó nyugodtan tudja elvégezni a feladatait. El kell kerülni azokat a helyzeteket, hogy a gondozónak sietnie, kapkodnia kelljen, amikor a gyermekeket eteti, tisztába teszi, pihenni viszi.

A gyermek otthonról hozott szokásrendjét is minél inkább törekedjünk megőrizni, de arra is gondolnunk kell, hogy milyen a családi napközi nyitvatartási rendje, a gyermekek mikor érkeznek, mikor távoznak.

A családokkal szemben is lehet elvárás, hogy elfogadják a napirendet és igazodjanak hozzá. Nézzünk egy példát: ha a családi napközi rendje szerint a gyermekek reggel 9 óráig kaphatnak reggelit, a gondozó kérheti a családoktól, hogy $\frac{3}{4}$ 9-re érkezzenek meg a gyermekek, vagy ha ez nem megoldható, reggelizzenek otthon. Ha egy gyermek $\frac{1}{2}$ 10-kor éhesen érkezik meg, reggelivel kell kínálni, amikor a gondozó tiszta pelenkát adna két gyereknek és segítene öltözködni a többieknek, hogy a levegőre mehessenek. A későn érkezett gyermeknek sem jó, lehet, hogy meg sem éhezik ebédig, a többi gyereknek várakoznia kell, hiszen nem a megszokott rendben követik egymást a dolgok, a gondozó pedig kapkodhat, vajon melyik feladatához fogjon a három közül.

Az étkezések (reggeli, ebéd, uzsonna) megadják a napirend vezérfonalát, az étkezések köré rendeződhetnek a tevékenységek. A nyugodt evés biztosítása végett külön egyenek azok a gyermekek, akik még nem tudnak önállóan enni, a gondozó eteti őket. Könnyebb a nagyobbaknak előkészíteni, étellel kínálni őket, ha a csecsemő már nem éhes, nem kell karunkon tartani, sőt lehet, hogy ekkor már aludni fog.

Hogyan valósulhat ez meg egy 5 fős csoportban a napnak egy igencsak kényes részében?

A csoportba egy 10 hónapos, egy 15 hónapos, egy két és fél éves, egy 4 éves, ill. egy 5 éves gyerek jár együtt. A 10 hónapos gyermek kétszer alszik napközben, igazodni kell az ő pihenési szükségletéhez. Nem oldható meg, hogy mind az 5 gyerek egyszerre, mondjuk $\frac{1}{2}$ 1-kor fekdjön le. A kicsi $\frac{1}{2}$ 11-kor tízórait és tiszta pelenkát kap, míg a többiek játszanak. Lefekteti a gondozó, s a gyermek kb. egy óra hosszát alszik (12-ig). Előkészíti a többiek ebédjét és először a 15 hónapos gyermeket eteti meg (kb. $\frac{1}{2}$ 12-kor), hisz ő még nem tud önállóan enni. Fontos, hogy a gondozótól személyes figyelmet kapjon, hogy a felnőtt kíséri tudja önállósodási kísérleteit. Ebéd után ő még játszhat egy kicsit, míg a többiek együtt esznek az asztalnál. Ha jóllakott, békésen elmélyülhet még valamiben. Ha a kicsi felébred, a gondozó őt is a játszóhelyre teszi. A nagyok ebédjét követően a 15 hónapos gyermeknek tiszta pelenkát ad és lefekteti, legkésőbb $\frac{1}{2}$ 1-kor már aludhat. A többiek is mehetnek a mosdóba, WC-re mennek, fogat mosnak. A kicsik és nagyok gondozása nem egyszerre zajlik, mindenki kaphat személyes figyelmet. A gondozó le tud ülni a pihenni készülő gyermekek mellé, mesét olvashat. Amikor mindenki alszik, rendet rak és foglalkozhat újra a kicsivel. Aki ekkorra (kb. $\frac{1}{2}$ 2) megéhezik, kaphat ebédet és tiszta pelenkát.

Fáradtságától függően még játszik vagy pihenni megy. A többiek az ébredés után uzsonnáznak, először a 15 hónapos, aztán a nagyok az asztalnál.

A gyermekek fejlődését, igényeit követve szükségessé válhat, hogy a napirendet rugalmasan, de nem rögtönözve, megváltoztassuk. Két hónap múlva lehetséges, hogy a legkisebb gyermeket már ½ órával korábban megkínálhatjuk a tízóráival, hogy aztán elsőként kaphasson ebédet, délben már aludhasson. Az ő napirendje átalakulóban van, hiszen elég már egyszer aludnia napközben, de akkor korán le kell fektetni. Viszont a többiek napirendjének módosítására nem lesz szükség.

Felmerülhet, hogyan viszi a gondozó mindeközben a csoportját a szabad levegőre? Ha időben előkészíti az ebédet, és a kicsinek van lehetősége a szabad levegőn aludni, az ő levegőztetése is meg van oldva, illetve a nagyobbak is játszhatnak a szabadban.

Iskolás korú gyermekek napirendjének szervezése a családi napköziben

Iskolás gyermekek esetében (7-14 év) alapvető célunk és feladatunk: a szóbeli és írásbeli házi feladatok elkészítése, ellenőrzése, a tanulási képességek fejlesztése, a tehetséggondozás/ felzárkóztatás, illetve a szabadidő hasznos eltöltése.

A gyermekek testmagasságának megfelelő méretű székeket és asztalokat biztosítunk, amelyek mellett a gyermekek kényelmesen tudnak tanulni, étkezni, illetve játszani. Szükségük van a tanuláshoz csendes, állandó, a tanszerek tárolására is alkalmas helyre. A természetes fény rendkívül fontos; az őszi-téli hónapokban ez egészüljön ki helyi, mesterséges megvilágítással.

Az asztalokra étkezéskor tálcát helyezünk. A tanulók segédkezhetnek a kiszolgálásban, neveljük önállóságra őket. A folytonos növekedés-fejlődés miatt ügyeljünk az étkezés mennyiségére és minőségére. A családi napköziben megszabadíthatjuk a gyermekeket a menzai koszttól. A házias ebéd és uzsonna, a repetázás lehetősége örömet visz közös életünkbe.

A WC- és mosdóhasználat során ügyeljünk a serdülő lányok és fiúk eltérő igényeire, az intimitás megőrzésére. A tisztaság terén is eltérő az igényük: tipikus probléma lehet egymás tárgyainak (törölközőjének, írószereinek, személyes dolgainak) használata, bepiszkolása. A fiúk higiéniai igénye ebben az életkorban általában elmarad a lányoké mögött.

Ne féljünk attól, ha nem azonos osztályba vagy évfolyamba járó gyermekek jelentkeznek a családi napközibe. 5-7 gyermek esetén a rugalmas napirend biztosít elegendő időt a tanulásra, pihenésre, a személyes idő biztosítására. Ilyen esetben a gyermekek folyamatosan érkeznek az iskolából. Amíg megbeszéljük, mi történt velük az iskolában, mennyi a házi feladat, addig felmérhetjük, szükségük van-e külön törődésre, felhalmozódott mozgási energiájuk levezetésére a szabadban. (A védőhálós trambulín, a bokszsák, a pingpong, a csocsó, egy kosárpalánk jó szolgálatot tesznek ilyenkor.) Amíg a korábban érkező ebédet vagy pihenést, beszélgethetünk az újonnan érkezőkkel. Megtervezhetjük a tanulás-kikérdezés-pihenés ritmusát.

Tanulás és pihenés

Első lépésként meg kell tanítani a diákokat a házi feladat elkészítésének helyes sorrendjére. A tanulást a tantárgyak szóbeli ismereteinek elsajátításával ajánlatos kezdeni, majd a megtanult ismeretek felhasználásával készíthető el az írásbeli feladat. E tanulási mód segíti az adaptív tudás fejlesztését, a megértett ismeretek bevéését.

Lényeges az adott tantárgyak tanulási sorrendjének a meghatározása is. A másnapra történő felkészülés után, ha időnk engedi, célszerű a későbbi napokra kapott házi feladat tanulását is elkezdni. Így az új ismeretek feldolgozására több időnk marad. A többszöri ismétlés elősegíti a tananyag bevéését, valamint a gyakorlati alkalmazását. A családi napköziben jut elegendő idő a szóbeli kikérdezésre. A különböző osztályba/évfolyamba járó gyermekek akár hallhatják is egymást, ami elősegíti a tudásanyag folyamatos szinten tartását, az ismeretek koncentrikus bővülését. De ha szükséges, foglalkozunk külön a tanulóval a foglalkoztató sarkában, az étkezőben vagy a szabadban.

Ismerjük meg a gyermek tanulási stílusát. Hallás után tanul legkönnyebben? Látnia kell a tananyagot? Mozgás-manipulálás közben ragad meg benne az ismeret? Zavarják őt a társai, zajérzékeny? Az egyéni tanulási technikák fejlesztésével törekedjünk arra, hogy képesek legyenek egyre önállóbban dolgozni. A terhelhetőség figyelembevételével, illetve a tanulandó anyag mennyiségétől függően, folyamatosan váltogassuk a tanulási szakaszokat pihenéssel, étkezéssel. Figyeljük meg, kik játszanak, beszélgetnek együtt szívesen; őket hagyjuk félrevonulni, mert ebben az életkorban szükségük van a tanulóknak a csak kortársak között töltött időre.

Jó ötlet lehet a hivatalosnak tűnő, pecséttel-aláírással ellátott tanulmányi szerződés megkötése a tanulókkal. A "szerződés" tartalmazza a legfontosabb tantárgyakból a (fél)év végére elérni kívánt eredményt, utalásokat a házirend betartására; megjelölhetők a kedvenc uzsonna ételek, illetve a „nemszeretem” uzsonna stb. (Ha edzésre, szakkörre jár a gyermek, szükség lehet a nyitvatartás megváltoztatására, a csúsztatott munkakezdés bevezetésére, esetleg gyermekszállításra. Adjunk tanácsot a családnak a külön foglalkozások kiválasztásakor.)

Az időjárástól függően töltsünk minél több időt a szabadban. Az udvaron, illetve a szélvédett, árnyékos teraszon minden játéktípus játszható, de akár tanulhatunk is. A nagyobbak szívesen nyüstölik a kisebbek játékeit, vagy próbálgatják megnövekedett fizikai erejüket a játékeszközökön. Főleg vesznek ezért, elegendő fegyelmzés gyanánt elvenni tőlük azt a játékot, és aznap már nem visszaadni.

Ne féljünk attól, hogy a kisebbek zavarni fogják a nagyobbakat a tanulásban. Ellenkezőleg: az együtt tölthető idő kedvéért hajlandók a nagyobbak a koncentráltabb munkára is. Végre van egy hely, ahol nem szigorúan "évjáratonként" elkülönítve élnek a gyermekek! A társas kapcsolatok terén számtalan hasznos tapasztalatot szerezhetnek így a kisebbek-nagyobbak egyaránt!

Papp Szilvia- Tímárné Hunya Tünde: A gyermek játéktevékenysége a családi napköziben

Az önálló tevékenység értéke

A játék a kisgyermekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége, a gyermekek elemi pszichikus szükséglete. A játék nem felesleges időtöltés, segíti a gyermeket önmaga és a világ megismerésében. A jó játék lehetőséget ad az önálló próbálkozásra, ugyanakkor biztonságos.

A játék egy belső szükséglet, éppen olyan természetes adottsága a gyermeknek, mint a mozgási készség. A kisgyermek állandó, csillapíthatatlan érdeklődéssel figyeli a környezetét, ismerkedik az őt körülvevő tárgyakkal. Az első éveiben a tárgyak által szerzett cselekvéses tapasztalatoknak nagy hatásuk van az értelmi fejlődésre.

A csecsemő öröme leli abban, hogy megmarkolja, felveszi-leejti, megrázza, nyomkodja a különböző tárgyakat. Később, amikor már két tárgyat is birtokolni tud, felfedezi, hogy játékaik között vannak egyformák, hogy egyik belefér a másikba. Újabb és újabb feladatokat ad magának: hogyan lehet egyik játékot rárakni a másikra, a lebontott tornyot újra felépíteni. Szerepjátékában élményeit, vágyait, szorongásait játssza el, és akár olyat is megtehet, amit a valóságban nem. Cselekedni akar, játékát a kísérletező kedv vezérli.

Ahhoz, hogy egy gyereknek így legyen kedve kísérletezni, felfedezni, elengedhetetlen, hogy a családi napköziben dolgozó felnőtt kellő biztonságot nyújtson a gyereknek. A gyermek mindig tudja, hogy a felnőtt éppen mit csinál, éppen mi fog következni, enni fognak vagy a szabad levegőre készülnek kimenni. A gondozási szituációk pedig kellemes feltöltődést jelentenek a gyermekek számára. Mikor a felnőtt tapintatosan, a gyermekre figyelve, egyéni szokásait figyelembe véve gondoskodik a gyermekről, ezzel kellő támaszt, érzelmi biztonságot nyújt számára.

Nem elhanyagolható az önálló tevékenység személyiségfejlődésre gyakorolt hatása sem. Ha teret adunk a belülről fakadó érdeklődésnek, a gyerekek élni fognak ezzel, önállóan, saját elképzeléseik szerint fognak cselekedni. Megélik, hogy hatni tudnak a környezetükre, változtatni tudnak a tárgyak helyzetén, ők idéznek elő egy hangot, megpróbálják megismételni, ugyanazt a hatást elérni. Ha esetleg valami nem sikerül, nem keserednek el, újra próbálják, vagy azzal keresnek kiutat a helyzetből, hogy olyat csinálnak a tárggyal, ami már jól megy nekik.

Ahhoz, hogy a felnőtt megfelelően tudja kísérni a gyerekek játékát, fontos, hogy meglássa, elfogadja, megértse az önálló tevékenység értékét, azt az örömet, amit ez a gyereknek okoz. Fontos felismerni, hogy az önálló tapasztalatok révén sok tudásra tesz szert a gyermek. Ha a gondozó ellenáll a kísértésnek, hogy ő tanítsa, ő mutasson meg mindent a gyermeknek, megfigyelheti, milyen hatékony az önállóan tevékenykedő kisgyermek.

A felnőtt feladatai a gyermek játékával kapcsolatosan: a gondozó elsősorban érzelmi biztonságot nyújt, mindig lehet számítani rá. A kisgyermeknek elegendő időre is szüksége van a nyugodt játékhoz. A gondozó úgy alakítja ki a napirendet, hogy az illeszkedjen a gyermek egyéni szükségleteihez, hogy nyugodtan elmélyülhessen a játékban.

A gondozónak kellően nagy és biztonságos játszóhelyet kell előkészítenie a gyermek számára. A kisgyermek hol elmélyülten játszanak (akár ülve, akár fekve), hol pedig mozognak. Mindig kell teret adni ahhoz, hogy a gyerekek kiélhessék mozgásigényüket. Ugyanakkor a lehetséges veszélyektől, balesetektől is óvnia kell a gondozónak a gyermekeket. A kúszó-mászó kicsik játszóhelyén ne legyenek olyan tárgyak, amiket esetleg magukra ránthatnak, boríthatnak, nagyobb gyerekek játszóhelyén pedig ne legyenek olyan polcok, szekrények, amiken magasra mászhatnak. Nagyban befolyásolja a felnőtt-

gyermek kapcsolatot és a játéktevékenység minőségét, ha a gondozónak játék közben folyton figyelmeztetnie kell valamire a gyermeket vagy tiltania kell valamit.

A felnőtteknek a játékszerekkel is sok dolga akad. Ki kell választani a csoportba járó gyerekek korának megfelelő, jó minőségű játékszereket. A csecsemőkhöz közel, rendezve helyezi el a játékot, hogy könnyen elérhető legyen számukra. A nagyobb gyerekeknek csoportosítva kínálja a játékokat, teret hagyva a nagymozgásnak is. Érdeemes alacsony polcokon elhelyezni a játékokat, hogy ne kelljen mindig kérni, a gyerekek szabadon választhassanak a játékok közül. Ahol több gyermek játszik együtt, mindig elegendő mennyiségű játékszernek kell lennie. Sok konfliktus, nehéz helyzet megelőzhető azzal, ha több egyforma játék van a játszóhelyen (pl. építőköcka, gyűjtögetni való).

A játékok rendezése nemcsak a rendrakás célját szolgálja, hanem segíthet abban is, hogy a gyermekek játéka új irányt vegyen, újra felkeltse érdeklődésüket valami iránt. A rendezgetés során a felnőtt összepakolja azt, amit már nem használnak a gyerekek, ugyanakkor felajánlhat még valamit a már folyamatban lévő játékhoz.

A kisgyermek fejlődését segítő játékeszközök 0-2 éves korban:

Labdák, csörgők, rágókák; tologató és húzogató játékok; állatfigurák, babák; egymásba lapolható üreges játékok, tálak, kosarak; marokkréta, gyurma, színes ceruzák, aszfaltkréta; párnakönyv, leporellók; formakirakók, építők; háztartási eszközök; lábbal hajtható kismotor, kiskocsi; alagutak, hintaló, mérleghinta; a homokozó és játékei (vödör, lapát, talicska...), csúszda.

A legkisebbek átmeneti tárgya támasz a krízishelyzetekben. Bevitelének engedélyezése a családi napközibe fontos. Az átmeneti tárgy puha, meleg tapintású; lehet pelenkadarab, párna, az anya ruhája vagy annak darabja, zsebkendő, takaró stb.; a tárgyat nem szabad megváltoztatni, még kimosni vagy megvarrni is tilos.

Az óvodáskor játékei:

A játék információt nyújt a gyermek mozgásfejlődéséről (miképpen tájékozódik a térben; milyen elmaradások, érzelmi problémák tapasztalhatók) és finommozgásáról.

A játék lehetőség arra, hogy a gyermek levezesse feszültségét, kijátssza indulatait, miközben a többi gyermeket nem veszélyezteti.

A 2 év körüli gyermek játékeit egészítsük ki az alábbiakkal:

szabadtéri játékok (motor, futóbicikli, hinták, védőhálós trambulin, célba dobók, labdák, homokozó eszközök, csúszda, babzsák); rajzeszközök (nyitott polcon, elérhető magasságban álljanak rendelkezésre folyamatosan), ollók, ragasztó, termések; gyöngyfűzők, kirakók; bábok, hangszerek, diafilmek; leporellók, képes verses és meséskönyvek, ismeretterjesztő könyvek (kérdő könyvek, gyermekenciklopédiák, foglalkoztató könyvek...); építőjátékok; szerepjátékhoz (boltos, fodrászos, orvosi, babaszobai, konyhai...) eszközök; szabályjátékhoz kártyák, dominók és más társasjátékok.

Az iskoláskorú gyermekek játéktevékenysége a családi napköziben

A gyermek napja nagy részét az iskolapadban ülve tölti. Ezért rendkívül fontos – rugalmas napirendet kialakítva – lehetőséget biztosítani számára a szabadban való intenzív mozgásra. Az iskolások szívesen pingpongoznak, labdázna, trambulinoznak, csocsóznak. A mozgásigény elfojtása miatti agresszió levezetésére alkalmas a faágra függesztett bokszsza, a trambulin és a versenyjátékok.

A benti játékok sorában nincsen szükség „elektronikus bébiszitterekre”! Játsszanak egymással a gyermekek táblajátékokat, szabályjátékokat pihenés- és/vagy jutalomképpen. Nekik is álljon rendelkezésükre sokféle rajzeszköz.

Ne feledjük, hogy ebben az életkorban szívesen töltik elkülönülve, egymás társaságában idejüket a diákok. Adjunk nekik erre (és a „kuckózásra”) lehetőséget.

Fontos a gyermekek tanulásának és játékának folyamatos megfigyelése. Érzelmi kiegyensúlyozatlanságra utaló jelzés, ha a gyermek: agresszíven bánik a tárgyakkal, rombol, társaival szemben támadó viselkedést mutat; nem tud elmélyülten játszani, kapkod és felületes; kényszeresen tapad egy-egy játékhoz, játéktémái szegényesek, hiányzik a kezdeményezőkézség belőle.

A fent felsorolt játékeszközök közül nem kell mindegyikkel rendelkezünk, a gondozott gyermekek életkorának, szükségleteinek megfelelően válogassunk belőlük.

Fontos, hogy esztétikus legyen a játékok elhelyezése, tárolása. Gondoskodjunk rendszeres fertőtlenítésükről.

Papp Szilvia-Tímárné Hunya Tünde: A nevelőmunka dokumentálása a családi napköziben

Bevezetés: Mi a jelentősége a gyerekekről vezetett dokumentációnak?

Először a gyermek szempontjából

A feljegyzések mutatói az egyes gyerekek fejlődésének, szokásrendszerének és azok alakulását is mutatja. Visszakereshetőek belőle az egyes fejlődési lépések, folyamatok. Minél személyesebb a feljegyzés, minél inkább az egyéni megnyilvánulásokat tükrözi (hogyan ivott először önállóan pohárból, mikor pisilt először a WC-be, mit mondott, mit rajzolt, hogyan épített a gyermek), annál inkább kirajzolódik belőle az egyes gyerekek „története”. Kifejezi a gyermek egyediségét és felidézhető emlékeket biztosít a gyerekeknek a későbbi évekre. Fontos, hogy az ő élete is folyamatos, a családja is betekintést nyer a családi napközi mindennapjaiba. Vajon mi történt a gyermekükkel, míg ők dolgoztak?

Másodszor a felnőtt szempontjából

A felnőtt által rendszeresen vezetett dokumentáció hozzájárul a nevelői munka minőségének, tudatosságának a fejlesztéséhez. Ahhoz, hogy minél pontosabb, minél egyénre szabottabb feljegyzéseket tudjon tenni a felnőtt, a gyermek aprólékos megfigyelésére van szükség. Mivel a feljegyzéseket általában visszaemlékezve teszi meg a felnőtt, ez a munkamódszer segít abban, hogy felidéződjenek benne a napnak bizonyos momentumai, újra végiggondolja, mi hogyan is történt. Kicsit kívülről is rátekinthet a gyerekekre, mindennapjaikra, felmerülhetnek benne kérdések, összegezhet. Mód van arra, hogy a saját munkájára is tudatosabban gondoljon, pl. szükség van arra, hogy valamin

változtasson, valamit megbeszéljen a gyerekekkel. Arra is megfelel ez a tudatosság, a feljegyzés, hogy a gyerekekkel másnap felidézhessek, mit játszott előző nap, hogy ízlett-e neki az étel?

Kétféle feljegyzés, melynek szükségessége egymásból következik

1. napi feljegyzések a konkrét, személyre szabott megfigyelések alapján

Elegendő ehhez egy füzet, melyben az egyes gyerekek feljegyzéseit külön-külön vezetjük.

“ Barbi először egy fémtállal ütögette meg az ágy lábát, aztán egy műanyag kanállal is kopogtatott, a hangot figyelte.”

“ Misi ma LEGO-ból egy vadasparkot épített.”

“Tűz van! Tűz van! - kiábálta Artúr, és körbe-körbe szaladt az asztal körül vödörrel a fején és a játékkígyóval a kezében.”

2. napló, mely támaszkodik a mindennapi megfigyelésekre

A naplót a gondozó írja a családnak, a koordinátor az összegzésben támogatást nyújthat. Egy hosszabb, pár hónapos időszakot ölel át, betekintést enged a gondozásba, a játéktevékenységbe. Taglalja, hogy a gyermek hogyan érzi magát a családi napköziben, mit kedvel különösen, társaival hogyan van együtt.

Mi mindent lehet egy gyerekről írni?

Megfigyelési szempontok kérdések formájában:

- Milyen benyomásaink vannak a gyerekről? milyen az arckifejezése, a kedélyállapota általában, milyen akkor, amikor megérkezik? Mi szerez neki örömet, hogyan fejezi azt ki? (Pl. megmutatja a rajzát a gondozónak, elmeséli, hogy otthon új játékot kapott) Beszél-e szomorúságáról, bánatáról? (Pl. mert elutazott a papája külföldre) Szokott-e sírni, mikor, milyen gyakran? Ha sír, milyen hosszan? Hogyan viselkedik, ha valami nem sikerül neki? Hogyan viselkedik, ha megijed valamitől? Van-e valamilyen szokása, mennyire ragaszkodik ezekhez?
- Milyen a gyermek kapcsolata a gondozóval? hogyan fogadja reggel a találkozást? Hogyan fejezi ki, hogy örül az együttlétnek gondozás közben, ill. a gondozáson kívüli helyzetekben? Huncutkodik-e gondozójával? Kér-e segítséget tőle? Mennyire azonosítja magát a gondozó által megfogalmazott szabályokkal? Hogyan viselkedik, ha számára kevésbé ismert felnőttel találkozik? Gondozójához húzódik, elbújik, esetleg megszólítja a felnőttet?
- Mi jellemzi a gyermeket a gondozási helyzetekben? Evés: Érdekl-e, hogy mit fog enni? Van-e olyan étel, amit jobban szeret, mint a többi? Vannak-e az étellel kapcsolatosan egyéni kívánságai, pl. a húst ne tegyék a főzelék tetejére? Hogyan fogadja az újfajta ételt, megkóstolja, elutasítja? Hogyan fejezi ki, ha már nem kéri az ételt? Milyen tempóban eszik? Hogyan veszi fel az elébe tett poharat? Zavarja-e, ha étkezés közben maszatos lesz? Milyen eszközöket használ? Betartja-e evés közben a szabályokat, nem ugrál fel, nem nyúl a másik tányérjába? Öltözés, pelenkacsere: Mennyire köti le a figyelmét a gondozási művelet? Figyel-e a gondozó beszédére, kérdéseire? Válaszol-e neki? Kezdeményez-e játékot a gondozóval öltözés közben, hogyan? Van-e olyan ruhadarab, amit önállóan fel tud venni? Érdekl-e, hogy mi volt a pelenkájában? Ráül-e a bilire, akkor kéri-e, amikor szüksége van rá? Van-e olyan időszak, amikor nem visel

pelenkát? Alvás: Milyen helyzetben alszik? Hányszor alszik és mennyi ideig? Hogyan jelzi fáradtságát? Hogyan alszik el napközben (könnyen, sírdogálva, ujját szopva)? Van-e valami egyéni elalvási szokása, pl. fejére húzza a takarót? Szokott-e felsírni, mivel nyugtatható meg?

- Mi jellemzi a mozgását és játékát? (Lásd Játék segédanyag) Milyen testhelyzetben játszik? Hogyan tudja a helyét változtatni? Hogyan közlekedik a lépcsőn? Használja-e a mászókákat, csúszdát? Óvatosabbá válik-e, ha valami miatt nehezebben tud mozogni, pl. lejtőre kerül vagy nedves a fű? Utánozza-e társait, ha valamelyikük kitalál egy új, játékos mozgást?
- Milyen a figyelme, hogyan tájékozódik? ha figyelme elterelődik, visszatér-e ugyanahhoz, ami eredetileg foglalkoztatta? Ha a gondozó megbízza egy feladattal, kitart-e benne? Mennyire figyel a körülötte történő eseményekre? Mennyire figyel fel az apróbb változásokra, pl. új játék van a szobában, gondozóján valamilyen ékszer van? Mennyire ismeri ki magát a mindennapok eseményei között? Tudja-e, minek hol van a helye, melyik kinek a saját játéka, ruhája? Emlékszik-e arra, mi történt a közelmúltban? Mi érdekli leginkább a környezetéből, pl. tudja a bogarak nevét, ismeri-e a munkagépeket? Hogyan fogalmazza meg, ha valami nem tetszik neki? Érdeklődik-e a szabályok, szokások oka iránt?
- Mi jellemzi a beszédét? Hogyan szólítja meg gondozóját? Mit és hogyan kérdez, milyen kérdőszavakat használ? Megfogalmazza-e közvetlen tapasztalatait? Fontos-e számára, hogy megértsék? Ő mit ért meg a felnőtt kéréseiből, egyszerre csak egy közlést vagy több lépésből álló cselekvéssorozatot is előre meg lehet vele beszélni? Ő kezdeményezi a beszélgetést vagy inkább bekapcsolódik? Szívesen mesél az élményeiről? Van-e visszatérő beszédtemája? Meg tudja-e fogalmazni, mi bántja?
- Milyen a kapcsolata társaival? Számontartja-e társait, kiről mit tud? Előfordul-e, hogy félti a társát? Ha társa sír, nyugtalan, kifejezi-e együttérzését, pl. odaviszi neki a játékát? Előfordul-e, hogy a játékot elveszi társától? Hogyan reagál, ha tőle vesznek el valamit? Szokta-e társait bántani?

Rabi Edina: A helyettesítés megszervezésének támpontjai

A családi napközi hálózat telephelyein dolgozó gondozók szabadsága, esetleges betegsége alatti helyettesítésének megszervezése a működési követelményeknek való megfelelés mellett szakmai szempontok figyelembevételével történhet.

Egyrészt a szolgáltatói nyilvántartásba való bejegyzés alkalmával be kell jelenteni, hogy a családi napköziben ki látja majd el a helyettesítő feladatokat. Működtetői oldalról nézve a családi napközi szolgáltató helyettesítésének rendelkeznie kell a családi napközi vezetésre való személyi alkalmassági feltételekkel (családi napközi tanfolyam bizonyítvány, egészségi alkalmasság, büntetlenség). A családi napközi hatályos bejegyzése és tanúsítványa a helyettes nevének nem tartalmazza, viszont a változást be kell jelenteni a nyilvántartásba vételt intéző hivatal felé. Kétfős gondozói létszámmal működő családi napköziben, ha mindketten rendelkeznek a családi napközit működtetők tanfolyami végzettségével, napi öt főnyi létszámig önállóan is elláthatják a gyerekeket, így ilyenkor az egyik gondozó munkából való kiválása megoldható. Egy gondozóval működő családi napköziben is előfordulhat, hogy a családi napközi éves zárva tartási ideje alatt a szabadság kiadható, így helyettesítésre csak a váratlan események esetén lenne szükség, amire a gyakorlatban nem kerül sor. A családi napközi szolgáltató segítőjének helyettese

tanfolyami végzettség nélküli ember is lehet, ha érvényes egészségügyi kiskönyvvel és büntetlenségi nyilatkozattal rendelkezik. A helyettes munkába állítását megkönnyíti, hogy munkaügyi adminisztráció tekintetében a többféle eljárás is választható, hiszen a helyettes munkáját szociális gondozói díjazás ellenében is végezheti, vagy egyszerűsített foglalkoztatás keretében.

Szakmai oldalról nézve a helyettesnek olyan személynek kell lennie, aki ismeri az ellátott gyerekeket, a helyettesítendő gondozó szakmai munkáját, a gyerekközösség napirendjét, szokásrendszerét.

A működési feltételek között előírt személyi alkalmassági kritériumok megléte mellett a helyettes olyan személy lehet, aki a gyakorlatban is be tud kapcsolódni a családi napközi életébe, ha szükség van rá. Kézenfekvőnek látszik, hogy ennek a kívánalomnak legkönnyebben a koordinátor tud megfelelni, hiszen munkavállalóként amúgy is a családi napközi hálózathoz tartozik, a családi napközi telephelyeket rendszeresen látogatja, személye az oda járó gyermekek számára nem ismeretlen. Viszont a helyettesítés feladatát csak saját munkájának ellátása mellett tudja végezni, ebből következik, hogy csak viszonylag rövid időszakokra tud beugrani egy-egy gondozó helyett, és váratlanul fellépő szükséghelyzetben egy időben nem tud több helyszínen lenni. Ebből következik, hogy különösen olyan hálózat esetén, ahol a telephelyek egymástól nagy távolságra vannak, célszerű, ha a családi napközi környezetében van alkalmas helyettes. Otthon működő családi napközi esetében egy családtag, vagy közelben lakó gyermekszertető nyugdíjas, esetleg más inaktív személy, aki ha kell, készen áll a családi napközi gondozó helyettesítésére. Egymáshoz közel működő családi napközi telephelyek esetében, ha hosszabb időre válik ki valaki a munkából, szóba jöhet még a gondozó nélkül maradt gyerekek átíratása egy másik családi napközibe, határozott időre. A biztonságos működés szempontjából ideális, ha több helyettes is számításba vehető, így az akadályoztatás természetéhez, időtartamához igazodva lehet kiválasztani legmegfelelőbb helyettesítési módozatot, és szükség esetén valóban lesz ember, aki a munkából kieső családi napközi gondozót pótolni tudja.

Cél, hogy a kisgyermekbiztonságérzete a helyettesítés ideje alatt ne rendüljön meg, ezért nem szerencsés, ha a beszoktatási idő alatt kerül sor helyettesítésre. A frissen beíratott gyermek számára elég időt kell adni, hogy kötődésük családi napközi gondozójuk felé kialakuljon, melynek feltétele a gyermeket körülvevő személyek állandósága.

A beszoktatás lezárultával, ha a gyerekek már megismerték, megszokták gondozóikat és egymást, valamint a családi napközi napirendjét, szokásait, tárgyi környezetét, könnyebben el tudják fogadni a változásokat, egy-egy új személy megjelenését, időszakos bekapcsolódását a családi napközi életébe. Egy jól működő, világra nyitott gyerekközösség már szívesen veszi, ha a leendő helyettes néhány nap egy-egy rövid időszakra meglátogatja őket és bekapcsolódik a napi tevékenységekbe, például, ha kimennek az udvarra, segít az öltözködésben, vagy elkíséri őket sétálni, megfigyeli őket játék közben, netán énekel vagy mondókázik velük, hiszen jelenléte a megszokotthoz képest új ingert jelent. A beszoktatási időszak alatt egy idegen megjelenése a családi napköziben a gyermekekből nagy riadalmat is kiválthat, az ijedtség helyébe a biztonságérzet kialakulásával viszont a kíváncsiság léphet.

A gyerekek számukra ismeretlen helyetteshez való hozzászoktatása, akár a gyerekek családi napközibe való beszoktatása, fokozatosan történik. Ez előre tervezett helyettesítési időszak esetén jól megszervezhető. Célszerű, ha először a leendő helyettes csak megfigyeli a gyereket, a családi napközi életét, a gondozók munkáját, a gondozók és a gyerekek interakcióit. Jelen van, de ő maga nem kezdeményez a gyerekekkel kapcsolatot, megvárja, míg ők közelednek hozzá. A gyerekek kezdeményezésére viszont reagál, ha igénylik, bevonódik a játékba vagy a gondozási tevékenységekbe, például az evés, az öltözködés vagy a kézmosás, vécéhasználat területén. Ha a gyerekek már elfogadják

a helyettes személyét, örömmel fogadják közreműködését a mesemondás vagy a mondókázás idején, vagy az udvari játék alkalmával.

A helyettesítésnek nem célja, hogy új elemeket vigyen a családi napközi életébe, hiszen a fennakadás nélküli működés biztosítása a feladat, megőrizve a már kialakult szokásokat, napirendet. A körülmények, a helyszín változatlanlansága könnyebbé teszi a gyermekek számára, hogy ismert gondozójukat egy ideig nélkülözniük kell betegsége vagy szabadsága miatt.

A családi napközi hálózatban dolgozó helyettes egy munkacsoport részeként van jelen a családi napközi életében, a hálózat, a telephely szakmai programját ugyanúgy magáénak vallja, mint a gyermekellátást folyamatosan végző munkatársak. Fontos, hogy több gondozóval működő családi napközi esetében a munkában maradó gondozóval jó kapcsolatot tudjon kialakítani. Ennek feltétele a kompetenciahatárok tiszteletben tartása, egymás munkájának, személyének megbecsülése. Nagy tapasztalattal, tudással rendelkező helyettesnek sem lehet célja, ha családi napközi segítője pozíció betöltésére vállalkozik, hogy átvegye az uralmat a családi napközi működése felett és kénytelenül a szolgáltató feladatkörébe tartozó tevékenységeket végezzen, amelyben a kialakult működési rend szerint helyettesítő munkaköre, szokásrendje szerint nem lenne illetékes, míg más, feladatköréhez tartozó munkafolyamatokat nem szívesen végez (pl. szívesen beszélget a szülőkkel átadáskor-átvételnél, de nem szívesen pelenkáz vagy takarít). A helyettesre is vonatkoznak a családi napköziben dolgozókat érintő etikai követelmények, így a munka közben tudomására jutott információk tekintetében titoktartásra kötelezett, ez a családi napközi szolgáltatást igénybe vevő szülők magánélete tekintetében különösen érzékeny terület lehet. Emellett fontos, hogy a helyettest a szülőkkel való kapcsolatépítés területén, saját szakmai tudásának, tapasztalatának bemutatására való késztetése ne sodorja olyan helyzetbe, hogy az állandó gondozó munkáját leértékelje.

A helyettesítés befejeztével célszerű, ha az esetlegesen bekövetkezett lényeges eseményekről, történésekről, lehetséges változásokról a helyettes beszámol a munkába visszatérő családi napközi gondozónak, hogy a gyerekek fejlődése, érzelmi állapota vagy a szülőkkel való együttműködés területén semmilyen információ ne vesszen el a gondozók személyének változása miatt.

A helyettesítés célja, hogy a családi napközi gondozó munkából való kiválását az ellátást igénybe vevő gyerekek szemszögéből a lehető legkisebb traumával lehessen megoldani, miközben a szolgáltatás tartalma, színvonala változatlan marad.